

СТАНОВИЩЕ

от проф. дпн Дора Левтерова-Гаджалова

ПУ „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование *Педагогически науки*

професионално направление *1.2. Педагогика*

докторска програма *Специална педагогика - Логопедия*

Автор: *Николета Филипова Йончева*

Тема: *Семейно-медирана ранна интервенция при деца със затруднения във функционалната комуникация и адаптивните умения*

Научен ръководител: *проф. дпн Цветанка Ценова, СУ „Св. Климент Охридски“*

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № РД 38-203/26.04.2021 г. съм включена в състава на научното жури на докторантката Николета Йончева за получаване на образователната и научна степен „доктор“. Дисертационният труд е предложен за обсъждане и насочване за защита в катедра “Логопедия” при Факултета по науки за образованието и изкуствата на Софийски университет “Св. Климент Охридски”.

2. Актуалност на тематиката

Тематиката на дисертационния труд категорично е актуална и значима за образователното и социалното приобщаване на различните деца и ученици с подкрепата на фамилията им контекст. Семейно-медираната ранна интервенция предотвратява наслагването на негативни социални стереотипи към различното дете/ученик и неговото семейство и трайно пътя на социалното познаване, социалното приемане и социалното включване на потенциала и силните страни на различието в различни ниво на екологични социални системи, който все още са архаично подвластни на унифицираността за деца/учениците, за семействата им и за образованието им. Дисертационната разработка апелира за семейно-ориентиран подход, който се базира на социалния модел за приемане на хората с увреждания и на различните хора. Семейно-медираната интервенция е специфичен вид естествена интервенция и предлага комплексен подход за практики, свързани с ежедневни

социални взаимодействия за специфично насочено поведение съобразно интересите, предпочитанията и капацитета на различните деца/ученици и различните семейства.

3. Познаване на проблема

Докторантката Николета Йончева определено познава задълбочено разработваната проблематика. За да изгради теоретичния анализ се позовава на много български, англо-езични, руско-езични, френско и немско-езични публикации на автори, които интерпретират комуникацията и нейното онтогенетично развитие в норма и при нарушения на комуникацията и адаптацията.

Специално внимание е отделено на интервенциите и терапевтичните подходи при нарушения на комуникацията и адаптацията, и на значимостта на семейството и семейното възпитание за детското развитие.

Безспорно, спрямо поставената тема на изследователския проблем е поставянето на акцента на теоретичните интерпретации на семейно-ориентирания подход и ролята на ранната интервенция, и на същността на семейно-медианата интервенция. Семейно-медианата ранна интервенция се разглежда и онагледява с фигури от докторантката под “чадъра ” или в основата на Естествената комуникативна интервенция.

В теоретичните тълкувания, Йончева внася лично отношение и лично мнение, дори лична пристрастност, но дозирани през научния изказ и умелото научно презентиране, което е безспорно преимущество на дисертацията и говори безусловно за владенето на проблематиката на дисертационната разработка.

4. Методика на изследването

Методиката на изследване представя системно и комплексно структурирана серия от методи. Към последните се включват наблюдение с видеозапис; анкетно проучване чрез структуриран въпросник със затворени въпроси; качествено интервю - структурирано с шест основни въпроса; обобщение и систематизиране на данните и количествен и качествен анализ на данните.

Ясно, прецизно и детайлно е описана методиката на работа в групи по семейно-медианата интервенция, като се диференцира работата в три групи. Последните се проследяват в рамките от 6 месеца до 12 месеца за рутина, промяна и адаптивни умения. Самата методика предлага обучение на родителите в 11 модула и проследяване от родителите на напредъка на детско-родителските интеракции, подобряване на комуникацията и адаптацията на децата им.

Получените данни са подложени на статистическа обработка с контент-анализ и дескриптивни методи.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд съдържа 173 страници основен текст, от които 151 научен текст и 22 страници приложения. В дисертационния труд присъстват 10 таблици и 20 графики. Библиографията включва 140 заглавия на кирилица и латиница и интернет източници.

Структурата на дисертационната разработка е трикомпонентна.

В първата глава е представен теоретичния обзор. В него са анализирани овладяването на комуникацията; нарушенията на комуникацията и адаптацията; интервенции при нарушения на комуникацията и адаптацията; ролята на семейството и семейното възпитание за детското развитие; основните видове терапии при нарушения в развитието; семейно-ориентирания подход и ролята на ранната интервенция, както и същността на семейно-медираната интервенция.

Втората глава е посветена на дизайна на изследването. Изведена е основна теза на изследването. Обектът и предметът на изследването са позиционирани точно и научно издържани. Целта, задачите и трите хипотези са представени ясно и коректно. Участниците в изследването са обособени в контролна и в експериментална групи. Внесена е допълнителна информация за състоянието на децата. Безукорно са презентирани организацията, инструментите и етапите на изследването. Методиката на изследването е описана в научно издържан модел.

В третата глава са представени и анализирани получените резултати от изследването. На интерпретации с богато илюстриране със схеми, диаграми и графики са подложени общата информация за половото и възрастовото съотношение в експерименталната и контролната групи; половото съотношение при децата; възрастта на децата и родителите; семейното общуване с фокус функционална комуникация по данни на родителите; предизвикателствата на родителите по области на развитието на детето си (моторика, адаптивни умения, комуникация, поведение), от които всеки родител има възможност да избира един или два отговора, които да представят водещите притеснения; взаимодействието дете-родител; общуването родител-дете; спецификите в общуването на децата; общуването по време на рутинни моменти; причини за общуване и адаптивни умения, свързани с храненето; взаимодействие дете-родител с данни от видео наблюдение и честота на взаимодействие дете-родител; честота на инициация на комуникация от страна на родителите;

честота на инициация на комуникация от страна на детето; етапи на комуникативно развитие; графични резултати от проведените интервюта. Посочените пространства на интерпретация на получените резултати са подложени на цялостен анализ и дискусия.

От докторантката са представени 11 значими извода.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Личният принос на Николета Йончева в и за дисертационния труд е безспорен, и не поражда дори най-малко съмнение за авторство.

Публикациите по дисертационния труд са пет, като три от тях са научни и публикувани в реномирани научни издания, а две от авторските публикации са насочени и са в полза на родителите.

Приложимостта на изследването се конструира в две пространства:

- теоретично и
- практическо.

В посочените пространства са изведени приносите на дисертационния труд.

Приемам напълно изведените научно-теоретични и научно-приложни приноси.

7. Автореферат

Авторефератът съответства на дисертационния труд и отразява съдържането му напълно.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Към докторантката Николета Филипова Йончева имам препоръка да публикува дисертационния си труд като монография, тъй като резултатите от дисертационния труд биха били полезни на всички, които са заинтересовани от проблематиката и на специалистите, които работят или ще работят със семейства.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Николета Филипова Йончева **притежава** теоретични знания и професионални умения по научната специалност Специална

психология като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Николета Филипова Йончева в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, докторска програма Специална педагогика - Логопедия.

16. 06. 2021. г.

Изготвил становището:

Проф. дпн Дора Левтерова-Гаджалова